

28.05.2024

Europæiske politikeres appetit på fælles gæld vokser. Det kan forskyde magtbalancen i EU

Diskussionen om et nyt fælles europæisk lån fortsætter, nu med voksende dansk støtte. Men med gæld følger også øget europæisk integration, og den er ikke lige populær alle steder

Skrevet af

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉️ ditte@thinkeuropa.dk

Kontakt

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉️ ditte@thinkeuropa.dk

Der er ifølge udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen (M) behov for »kollektive, friske penge« til at finansiere EU's politiske prioriteter, særligt når det gælder investeringer i europæisk forsvarsindustri og EU's støtte til Ukraine.

En lignende besked kom for nylig fra Mette Frederiksen, da hun umiddelbart efter et statsbesøg hos den franske præsident, Emmanuel Macron, understregede, at det europæiske investeringsbehov er så stort, at vi ikke på forhånd bør afvise at optage nye fælles lån.

Det er tydeligt, at der er ved at ske et skifte i Danmark, et traditionelt sparsommeligt EU-land: Der er ved at ske en opblødning, når det kommer til spørgsmålet om yderligere europæisk gældsoptagning.

Coronaens eftermæle

De seneste danske udmeldinger vedrører en større europæisk diskussion om, hvordan EU's politiske prioriteter skal finansieres. Her spiller gældsoptagelse en central rolle.

Udviklingen er med til at tydeliggøre, hvordan der med det lån, der blev besluttet i 2020 for at finansiere EU's genopretningspakke, skabtes en ny europapolitisk virkelighed. En virkelighed, hvor gældsspørgsmålet er åbent, og hvor der skal lige så vægtige politiske grunde til at afvise at gå den vej, som der skal for at optage ny gæld.

Coronapandemien har én gang for alle vist, at fælles politiske tiltag kan fremmes ved fælles lånefinansiering. Den europæiske genopretningsplans størrelse og øremærkningen af midler til EU's eksisterende politiske prioriteter – og ikke primært til sundhed eller pandemiforebyggelse – har udstukket en ny europæisk kurs, når det kommer til offentligt støttede investeringer.

Det er uden tvivl det største politiske aftryk, som pandemien har sat på EU.

Det bliver op til den næste Kommission at levere et oplæg til, hvordan man kan opfylde det politiske investeringsbehov, og udstikke retningen for, hvilke af EU's mange prioriteter der ville kunne styrkes gennem lånoptagning.

Styrkelsen af den europæiske forsvarsindustri er et oplagt område, hvor investeringsbehovet er stort, hvor der er opbakning på tværs af EU-lande, og hvor EU allerede har vist sig villig til at tage industripolitiske værktøjer i brug.

Et andet område, hvor lånefinansieret støtte kunne blive en realitet, er i genopbygningen af Ukraine.

Endelig er der som del af den grønne dagsorden et fokus på udviklingen af den europæiske energiinfrastruktur. Der pågår allerede et arbejde med at udvikle solidariske finansieringsmodeller for energiinfrastruktur på tværs af landegrænser. Heller ikke her bør man udelukke muligheden for fælles lånefinansierede initiativer i fremtiden.

⌈ Sværds slag i vente

Men den nye kurs åbner for en række politisk betændte spørgsmål. Én ting er at blive enige om, hvilke prioriteter man eventuelt skal optage lån for at løse, noget andet er at blive enige om, hvordan pengene skal gives.

Da den europæiske genopretningspakke skulle forhandles, kæmpede flere EU-lande, herunder Danmark, for at pengene skulle gives som lån og ikke som tilskud. Man endte dengang med et kompromis, hvor cirka halvdelen af midlerne blev udformet som tilskud og den anden halvdel som lånebistand.

Mens tilskudsmidlerne er blevet brugt, har det vist sig svært at få afløb for de penge, der gives til medlemslandene som lån. Det hænger blandt andet sammen med, at en del EU-lande har mulighed for at optage nationale lån på mere favorable vilkår end Kommissionen, og at unionens gældsregler afholder nogle medlemslande fra at optage yderligere gæld.

Erfaringerne fra EU's genopretningspakke har altså vist, at lånebistand er mindre attraktivt.

Der vil derfor være et politisk pres for, at nye midler fundet via fælles gældsoptagelse udmøntes som tilskud – men det vil også skabe en mere tydelig omfordeling mellem EU-landene, hvilket tidligere har været svært at sælge politisk i lande som Tyskland og Danmark.

Selv om tonerne på det seneste har ændret sig i Danmark, er tanken om gældsstiftelse stadig kontroversiel andre steder. I Tyskland har de betydningsfulde kristendemokrater [netop afvist ideen](#), og det er uvist, både hvordan den tyske forfatningsdomstol og nye hollandske regering vil forholde sig.

┌ Hvad med tilbagebetalingen?

Ny gæld er nemlig ikke kun en svær dagsorden for de traditionelle 'budgethøge'. Det er også en kompliceret størrelse for regeringer, der er skeptiske over for dybere europæisk integration.

Det skyldes dels, at den styrkede finansiering vil øge EU's politiske slagkraft og styrke fokus på fælles opgaveløsninger. Det blev tydeligt med unionens genopretningspakke, hvor pengene blev øremærket EU's to topprioriteter, den digitale og grønne omstilling.

Dertil kommer, at lånebaserede investeringer giver Kommissionen en endnu mere central politisk rolle – både når det kommer til at bestemme, hvad pengene skal bruges til, og til at føre tilsyn med anvendelsen. Fælles finansiering styrker således Kommissionen.

Dette bliver særligt tydeligt, når man flytter blikket fra lånet til tilbagebetalingen. For det følger af gæld, at man også skal lave en plan for at tilbagebetale den.

Da Kommissionen optog genopretningslånet under coronakrisen, var det med en plan om, at tilbagebetalingen skal begynde i 2027 (og løbe til 2058), og at tilbagebetalingen skal finansieres af nye europæiske indtægtskilder – for eksempel penge fra den toldmur, EU har indført på stål og aluminium, samt indtægter fra kvotehandelssystemet. Medlemslandene er dog ikke nået til enighed om, hvilke nye afgifter og skatter der skal indføres på EU-niveau for at tilbagebetale lånet.

Et nyt lån ville betyde, at der igen vil skulle laves en plan for tilbagebetaling. Og det kommer til at klinge hult, hvis den næste plan også beror på fiktive fremtidige finansieringskilder. Det vil også blive mødt med modstand fra både Kommissionen og Europa-Parlamentet, der begge har skubbet på for at få sat gang i forhandlingerne om nye europæiske indtægtskilder. I første omgang for at sikre tilbagebetalingen af genopretningslånet, men særligt fra Parlamentets side også med et ønske om at skabe en langsigtet europæisk investeringsstrategi.

┌ På vej mod EU-skatter

Et nyt indskud af 'friske penge' vil derfor blive mødt af et krav ikke bare om en tilbagebetalingsplan, men også med krav om, at medlemslandene gør alvor af at

indføre de EU-indtægtskilder, der allerede er fremsat forslag om; altså en slags EU-skatter.

Og det er ikke kun Parlamentet, der har sådanne tanker: Både Tyskland og Frankrig har vedholdende talt for at gøre det lettere at indføre EU-skatter, og [senest har Macron og Tysklands kansler, Olaf Scholz, understreget](#), at de fortsat vil arbejde for, at EU får sine egne indtægtskilder.

Når medlemslandene har været fodsælende med at skabe den slags indtægtskilder, er det dels, fordi det i nogle lande prikker til frygten for et overforbrug. Men tilbageholdenheden skyldes også, at tiltaget vil skubbe EU mod en situation, hvor unionen i højere grad afkobler sig fra finansieringen fra medlemslandene til fordel for egentlige europæiske finansieringskilder.

Selv om den formelle skatteopkrævning fortsat vil ligge i medlemsstaterne, vil nye indtægtskilder, som er designet til at gå direkte til Kommissionen, styrke dens finansielle selvstændighed og dermed dens politiske betydning. Tiltaget kan med andre ord gøre, at unionen i større grad bliver en magtfaktor i egen ret – langt fra noget populært scenarie i alle medlemslande.

Den voksende interesse for de friske penge kan således hurtigt føre større kampe med sig.